

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 103 אדר תשע"ה

העלון מוקדש לעילוי נשמת יצחק בן טאוס ז"ל ע"י בנו ר' דוד סלמי הי"ו

פרשת תרומה

מרן הגרע"י – הסיפור המרתק על העשיר הקמצן שהשדים השתלטו על אוצרותיו

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" (כה, ב)

הלוי ואמר "אדם איננו עז!" כלומר, וכי יעלה על הדעת שעלינו לכבד את העני רק מחמת כבוד המצוה ומשום היותו יחפצא של מצוה, והלא חובה לכבד בכל עת ובכל הזדמנות כל אדם שנברא בצלם אלוקים, ועל אחת כמה וכמה איש מישראל, ובפרט עני ואביון שה' עומד לימינו בכל עת. ואמנם ה'בנין אפרים' הוסיף, שראש ישיבת מיר הגרא"י פינקל זצ"ל אמר על דברי הסבא, שהוא היה ראוי לומר כן ולא אנו נכלומר, שהסבא במדרגתו היה מכבד בתכלית הכיבוד לכל אדם כאשר הוא מעצם היותו נברא בצלם ונפש יהודי, ולכן לא היתה נוחה דעתו לומר שהכיבוד הוא מחמת המצוה וכני"ל. אך אנו לא אוהבים במדרגה כזו, והמציאות מוכיחה שהאדם לא נוהג תמיד בכבוד הראוי בעני המבקש ממנו צדקה, ולכן נצטוונו לכבדו בייחוד בשעת קיום מצות צדקה.

מה מנע הקב"ה ממשה ואהרן בתרומת המשכן?

מחמת בקיאותם בחכמת הפרצוף?

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (שם)

המפרשים העירו שהכתוב פתח בלשון נסתר "ויקחו לי תרומה", וסיים בלשון נוכח "תקחו את תרומתי". ועוד, שלכאורה "תקחו את תרומתי" הוא שפת יתר, ודי היה לומר "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לכו". וכן מהו "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", וכי ממי יקחו אם לא מהמתנדבים בעם.

והערות אלו יתיישבו לאור דברי המהרי"ל דיסקין, שהקב"ה ציוה שאחרים יגבו את התרומה ולא משה ואהרן. וזאת מפני שמן הסתם היו כאלה שלא תרמו בלב שלם, ומשה ואהרן שהיו בקיאים בחכמת הפרצוף היו נמנעים מליטול את תרומתם, אך גבאים אחרים אינם בקיאים בכך, ומשקיבלו את תרומת הנותן נחשב לו הדבר כאילו תרם בלב שלם נוכחין דברי הרמב"ם לגבי "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", שהנפש רוצה לעשות רצון ה' אלא שהגוף מעכב בעדה, וכיון שכופים אותו נהפך הדבר לרצון גמור. ולכן אמר ה' "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה", שלא משה ואהרן אלא אחרים מישראל יגבו את התרומות. אמנם מי מישראל שהיה יודע שנתניתו בלב שלם היה מביא בעצמו את תרומתו למשה ואהרן, וכנגד זה הוסיף הכתוב "מאת כל איש אשר ידבנו לבו, תקחו את תרומתי", שמי שיתנדב בלב שלם, תקחו ממנו אתם, משה ואהרן, את תרומתו. ולפי זה ימצאו מנוח כל ההערות הנ"ל, ודו"ק.

פירש רש"י "ויקחו לי תרומה- לי לשמי. ידבנו לכו- מלשון רצון טוב. ובשיעורו במוצ"ש פרשת תרומה (תשנ"ז) אמר מאור עינינו מרן הגאון רבינו עובדיה יוסף זיע"א, שגם בזמננו שנשתיירו לנו בתי כנסיות ובתי מדרשות, תהא כוונת האדם בתרומתו לשם שמים, ואל יחסוך מכספו לעצמו וימנע מלתרום חלילה. ואף שעבד קשה על הכסף בעמל כפיו, ישים לנגד עיניו את הפסוק "אל תאמר בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל!" ועל כן יתרום לישיבות ולכוללים שהם מחזיקים את העולם ושומרים על עם ישראל.

וג' מידות יש בנותני צדקה, וכולם נרמזו בתרומת המשכן בפסוק "זהב וכסף ונחשת". יש אדם שהוא ובניו בריאים ואף על פי כן נותן צדקה, וזהו ראשי תיבות "זהב" - זה הנותן בריא. ויש שנותן רק כשהוא או מישוהו מבני ביתו חולה ושרוי בסכנה, והוא ר"ת "כסף" - כשרואה סכנה פותח. ויש שאפילו בחולי וסכנה אינו נותן, ורק ביום פטירתו תורם את כספו, ועליו נאמר "נחשת" - נתינת חולה שאמר תנו".

והוסיף רבינו, שיש אדם שידיו קמוצות ולא נותן לנזקקים, וזה מחמת שהשדים השתלטו על כספו, וכמוכא בספרים שהם עוצרים אותו מלתרום. ומעשה בעשיר גדול שהיו לו אוצרות רבים וחדרים מלאים כל טוב, אך היה קמצן ולא היה תורם מכספו לצדקה. אולם מידה אחת טובה היתה בו, שהיה מל תינוקות בחינם. פעם בא אליו שד אחד הנראה כבן אדם וביקש ממנו למול את בנו. אותו עשיר הלך עם השד ומל את בנו. לאחר מכן כשרצה לשוב לביתו אמר לו השד, אתה חייב לאכול עמי סעודת מצוה. ואז לחשה לו היולדת, שהיתה אשה מבני אדם ובנה נולד מהשד, אל תאכל כלום, כדי שלא תענש על ידי השדים וישאירו אותך כאן. וכשהפצירו בו השדים לאכול, אמר להם, אני בתענית היום, וכך ניצל מהם. ולפני שיצא משם הלך עמו השד והראה לו את כל אוצרותיו, ופתאום ראה העשיר את חדרו ביתו בבית השדים, ואמר לשד בתמיהה, הלא חדרים אלו הם כחדרי ביתי ממש? והשיב לו השד, נכון, זה ביתך ואלו אוצרותיך, אך אנו השדים שולטים בממונך, ולכן אינך נותן צדקה. וכשחזר העשיר לביתו התחיל לתת צדקה ולגמול חסד עם הבריות.

הסבא מסלבודקא התבטא בחריפות כנגד דברי

הבית הלוי ואמר "אדם איננו עז"!

"ויקחו לי תרומה" (שם)

בחידושיו לפרשתנו כתב הבית הלוי "הנה כשנותן צדקה לעני, מקיים בעני מצות צדקה ועוד כמה מצוות עשה כמו "והחזקת בו" ועוד, ולכן באותה שעה העני הוא ממש כמו בחינת האתרוג בשעה שנוטלו לצאת בו ידי חובת המצוה, שאף שלאחר קיום המצוה אין באתרוג שום קדושה, מכל מקום בעת קיום המצוה חלה עליו קדושה, ואסור בהנאה ותשימש של חול ואסור לנהוג בו בבזיון, וכמו כן הוא ממש לגבי העני שכשנותן לו צדקה אסור לנהוג בו בבזיון, וזהו איסור דאורייתא".

ברם, בספר "בנין אפרים" מאת הגר"א בורודיאנסקי (מילי דאגדתא סי' י' סק"ה) כתב, שהסבא מסלבודקא זצ"ל, התבטא בחריפות על דברי הבית

כיצד יתכן שבני ישראל רצו להחזיר את כל

נדבת המשכן למצרים?

"תקחו את תרומתי" (שם)

הגר"ז סורוצקין דקדק ב'אזנים לתורה' מדוע נסמכה פרשת תרומה לפרשת משפטים. וביאר, שלאחר שנצטוו ישראל בהר סיני "לא תגנוב" ו"לא תחמוד", ולאחר ששמעו את דיני הממונות שבפרשת משפטים, ובכללם "וכי ישאל איש מעם רעהו וגו', שלם ישלם", היו ביניהם כאלה שטענו שצריכים הם לשוב מצרימה ולהחזיר את כלי הכסף והזהב ששאלו ממצרים. וכדי להוכיח את טעותם ציוה ה' למשה "ויקחו לי תרומה" ויבנו לי בית מהכסף והזהב שהוציאו ממצרים, "כי אני ה' אוהב משפט, שונא גול בעולה", ולו היה בזה איזה חשש לא הייתי מתיר לבנות את ביתי מכסף וזהב זה. ואם להקדש הוא מותר, להדיוט על אחת כמה וכמה. כי ישראל היו זכאים לכסף ולזהב בשכר עבודתם ואין בהם שום חשש גול.

יונה בת לולו אברהם ע"ה
אייל בן תמר עיונה אליהו ז"ל
אלאור בן גלית מחפוד ז"ל

מאור בן צביה ז"ל דגנה
אביהר בן יהודית מרחבי ז"ל
מרים בת רגינה גרון ע"ה

לע"נ ר' בנימין בן שלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאנא ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרה ע"ה

לישראל מיני דשאים ורעונים ומיני אילנות, וביאר האור החיים הקד' (במדבר טו, לב) שעל ידי הבאר היה המדבר מצמיח כל אלו.

מתי הארון לא היה נושא את נושאו? ואיזה ספר חשוב מיוחס בטעות לרש"י?

יוצפת אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו" (כה, יא)

פירש רש"י, "שלשה ארונות עשה בצלאל, שתים של זהב ואחד של עץ". ודבר חידוש מצאנו בדעת זקנים מבעלי התוספות "ראוי היה הארון להיות זהב כולו, אלא לפי שיהיה נושא בכתף ויכביד יותר מדי [לכך נעשה אחד מהארונות מעץ, שהוא קל יותר מזהב]. ואף על גב שאמרו שהארון נושא את נושאו, לפי שעה היה. וקשה לי, אם כן למה נעשו עוזא, וצריך עיון". ולדבריהם נמצא שהארון לא היה נושא את נושאו בכל עת אלא רק לפי הצורך והענין, כגון כשנכנסו ישראל לארץ, שאז נושא הארון את הכהנים שנשאווה והעבירים את הירדן (יהושע ד, יא) ונאל יתמה הקורא שהרי מצות נשיאת הארון היא על הלוויים וכיצד נשאווה הכהנים, שכבר נחלקו בזה, שלרמב"ם (סד"מ מצוה לד') המצוה היא על הכהנים, ומה שנשאווה הלוויים במדבר היתה הוראת שעה, ולרמב"ן (שם שורש השלישי) המצוה היא על הלוויים, והרחיב בזה מרן הגרי"ז מבריסק (במכתבים בסוף ספרו על הרמב"ם) ואכמ"ל, ולכן היו צריכים לעשות ארון משקלו קל ושייך לנושאו על פי דרך הטבע. ומשום כך הוקשה להם מדוע נעשו עוזא אם באמת היה צריך לישא את הארון כדי שלא יפול. וכתב ר' רחמים פלאגי בספר "אנך יפה" (עמ' קכג) שאף דוד המלך תמה על כך, וזהו שנאמר (דה"א יג, יא) "ויחר לדוד כי פרץ ה' פרץ בעוזא".

ברם, בספר דברי הימים (א טו, כו) נאמר "ויהי בעזור האלהים את הלוויים נושאי ארון ברית ה'", ופירש"י "רבותינו אמרו, מכאן שהארון נושא את עצמו", ומוכח שלדעת רש"י הארון היה נושא בכל עת את נושאו. וכן מבואר בפני מגדים (בהקדמה אגרת א' אות יד') ובשפת אמת (שבת צב, א) ובמשך חכמה (שמות כה, טו).

אולם אף שפירוש בעלי התוס' הוא פלא יש לדקדק כן מהגמ' בסוטה (לה, א) "אמר לו הקב"ה, עוזא, נושאו נושא, עצמו לא כל שכן", ומכך שלא נאמר "נושא" בלשון הווה אלא "נושא" בלשון עבר, משמע שהארון לא היה נושא את נושאו בכל עת. ומצאתי שכן מפורש ברש"י בספר שמואל (ב ו, ז) "שהיה לו לדרוש קל וחומר, נושאו נושא בירדן, הוא עצמו לא כל שכן", ומוכח שרק בירדן נושא את נושאו ולא בדרך כלל וכן דעת המהר"ל (ח"א סוטה, שם). ואף שדברי רש"י אלו נסתרים מפירושו הנ"ל בדברי הימים, כבר כתב החיד"א ב"שם הגדולים" (מערכת ש' אות לה') שהפירוש על דברי הימים המיוחס לרש"י אינו מרש"י אלא ממפרש אחר.

ועל כן נראה ליישב קושיית בעלי התוס' בענין עוזא, שהנה נצטוו הלוויים "בכתף ישאו", ולכאורה אם היה הארון נושאם כיצד היו מקיימים הלוויים מצוה זו? ועל כרחק שרצון ה' הוא שאף שבארון טמונה סגולת "נושא את נושאו" לא ישאווה אלא בדרך הטבע, ולכך נעשה הארון באופן משקלו קל. אך במקרה שלא יכלו לשאתו בדרך הטבע, כגון כשהגיעו לארץ ולא יכלו הכהנים לעבור את הירדן, נתגלתה בפועל סגולתו הפלאית ונושא את נושאו. וכן היה אצל עוזא, שברגע שכביכול נשמש הארון מיד נתגלתה סגולתו והיה נושא את עצמו, ועוזא שלא שם לבו לסגולה זו וסבר שאם אין נושאים אותו הארון נופל, מיהר להחזיק בו ונעשו ומת, כי מעשהו הראה שהארון זקוק לנושאים אותו ואין ביכולתו לשאת את עצמו.

ב. ולהלן (כו, טו) נאמר "ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים". ולכאורה מהו "עומדים"? ופירש החתם סופר, שבכל פעם שרצו ישראל לשוב מצרימה במשך היותם במדבר נוכחו שאמרו "ניתנה ראש ונשובה מצרימה", היו צריכים להחזיר את כלי הכסף והזהב ששאלו ממצרים, וממילא היה מתברר למפרע שכל מה שהתנדבו למשכן אינו שלהם ומלכתחילה לא היה בידם להקדישו. כי עצי השיטים לשאלו "עומדים", ולא היה עליהם שום פקוק, כי משלהם היו ולא ממה ששאלו ממצרים.

ויש להבין מדוע אם היו חוזרים, היה מתברר שהממון אינו שלהם, והרי היה מגיע להם חלף עבודתם, וכפי שהשיב גביהא בן פסיסא לנציגי מצרים שטענו לפני אלכסנדר מוקדון שעל ישראל להשיב להם את כל מה ששאלו מאבותיהם כשיצאו ממצרים (סנהדרין צא, א).

אמנם דברי החתם סופר יתבארו כמין חומר לאור היסוד שכתבנו בעלון לפרשת בשלח, שדתן ואבירם טענו שמושה בדאי ובני ישראל צריכים להמשיך ולהשתעבד במצרים עד כלות 400 שנות השעבוד, ולכן בכל פעם היו משכנעים את ישראל לשוב למצרים. וכשצויה משה לישראל לשאול זהב וכסף ממצרים, טענו דתן ואבירם שלא יתכן שהקב"ה יצווה את ישראל לגזול ממצרים, וזו ראייה שמושה אינו דובר אמת. ואם כן בכל פעם שיישראל נטו להסכים עם דתן ואבירם ולחזור למצרים, גילו דעתם שהכסף והזהב אינם שלהם ועליהם להחזירם למצרים, והיה בזה ערעור על כל ההקדשות של נדבת המשכן.

האברנאל – כיצד נשאו ישראל את עצי השיטים שמשקלם רב וכיצד העבירו אותם בים סוף?

יוצפי שטים" (כה, ה)

רש"י פירש "מאין היו להם (עצי שיטים) במדבר? פירש רבי תנחומא, שיעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארוזים למצרים ונטעם, וצויה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים". והקשה האברנאל, כיצד יתכן שישאלו הוציאו עצים כבדים אלו ממצרים והעבירו אותם עימם בים?

אולם בשפתי כהן דקדק, שהכתוב אמר "שטים" ולא "שטה" נשכן נאמר בפס' "שטה והדס" (ישעיהו מא, יט), כי "שטים" הוא נוטריקון "שטו ים", לרמוז ש"שטו ים ועברו מאליהן", כלומר שעצים אלו שטו בים סוף מאליהם, כי ישראל לא היו יכולים לנושאם מחמת כובדם הרב.

ב. והאבן עזרא הקשה על דברי רש"י, שהרי ישראל אמרו למצרים שהם יוצאים רק לשלושה ימים כדי לזבוח לה', וכיצד הסבירו להם את העבודה שהם לוקחים כל כך הרבה עצים שאורך כל אחד מהם עשר אמות, וכי יש צורך בכל אלו כדי לזבוח. ולכך פירש, שסמוך להר סיני היה יער שבו היו עצי שיטים וממנו נטלו ישראל עצים למשכן.

והרא"ם כתב שקושיית האבן עזרא אינה טענה כלל, מפני שישאלו אמרו למצרים שהם צריכים לבנות מזבחות רבים כדי להקריב עליהם. אולם כדברי האבן עזרא פירשו גם בדעת זקנים מבעלי התוס' והחוקוני, שבמדבר היו יערות שבהם גדלו עצי שיטים.

וקשה, שהרי המדבר אינו מקום זרע ומנין גדלו שם עצים? וצריך לומר כדברי התוס' בחולין (פח, ב) שכשישראל היו במדבר צמחו שם אילנות וצמחים, וכן אמרו במדרש (שהש"ר ד, ג), שבארה של מרים היתה מעלה

בחירות תשע"ה - הם באמת "שקופים"?

"השקופים", אותם אנשים שאף אחד לא סופר, ולא דואג להם ומתעניין במצבם. כל כך מתסכל ומאכזב לראות שיש "שקופים" שלאף אחד לא איכפת מהם. אבל בינינו, השאלה האמיתית היא - האם לך איכפת מהם, או שגם בעיניך הם שקופים? האם מקור "שקוף" וריק צובט לך בלב וגורם לך לתת ולהעניק למי שסבל וסובל כל כך? הקב"ה אוהב את ה"שקופים", ומה איתך???

קורא נכבד, בשנתיים האחרונות עברו אברכי הכוללים מסע של רדיפה נוראה וסבל רב על ידי י. לפיד וחבורתו.

עתה זו ההזדמנות שלנו להחזיר להם! לפיד ווקן להם את המקור, ואנחנו נמלא אותו יחד מכל הלב!

מעות זכר למחצית השקל ומתנות לאביונים הם המתנה הסמלית והמיוחדת שיכולים אנו להעניק לכ-70 משפחות האברכים הלומדים במוסדות "דרכי תורה" ורחובות, ששרדו הם וילדיהם את עול הגזירות והמצוקה הנוראה במסירות נפש עצומה. הנה נבחר בהם, נחזק את ידיהם, נחמם את ליבם, ונאמרו להם בגאון ובאהבה "ה' עמכם גבורי החיל".

זכור! כל קול קובע, וכל שקל משפיע!

היום תרומתך באהבה לכבוד חייליו של הקב"ה בטל' 08-9452903

לעילוי נשמת ר' שמעון בן יחיא ולולוה מעברי זצ"ל ♦ גאלי בן מרים כהן זצ"ל ♦ עוזאד בן יחיא חבורה זצ"ל ♦ משה בן תמר פלד זצ"ל

מרים בת אברהם ברזילי ע"ה
אברהם בן חיים אלנדהאף זצ"ל
נעמה בת נעמה ע"ה אלנדהאף

אלי בן גזליה זצ"ל צבעוני
יהודית בת סאלם ע"ה
מרגלית בת שמחה עמר ע"ה

ימימה בת מרים גדסי ע"ה
הרצל בן ברטה מזין זצ"ל
אמיר בן חנמנג' קיש זצ"ל